

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо – професійною програмою
«Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
КАПІТАЛУ БАНКУ»

Виконав: студентка 4 курсу, групи 1
Факультету фінансів та банківської справи

ГИРЯ Ю.В.

Керівник: к.е.н., доцент

СЕРГЄЄВА О.С.

ОДЕСА - 2021 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах економічної та політичної нестабільності банкам України складно функціонувати. Банківська система виконує ключові функції для забезпечення стабільності усіх сфер господарської системи і створює передумови для розширеного відтворення економіки. Стабільні банки забезпечують економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів для нормального функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного бюджету.

Капітал банківської установи дає можливість здійснювати широкий спектр банківських операцій і слугує гарантом забезпечення конкурентоспроможності як узагальнюючого показника стійкості та ефективної діяльності банку та банківської системи загалом. Таким чином, саме в сучасних умовах розвитку економіки особливого значення набувають питання ефективного формування, використання і визначення джерел поповнення банківського капіталу.

Оскільки стан банківської системи є важливим показником фінансової стійкості та розвитку економіки країни в цілому, дослідження сучасного стану формування капіталу банків є досить актуальним для нашої країни.

Проблеми, пов'язані з капіталом банків, з його достатністю та управлінням капіталом в цілому досліджувалися зарубіжними і вітчизняними економістами та фахівцями у галузі банківської справи. А саме, вищезазначеним питанням приділяли увагу: М. Алексеєнко, Т. Болгар, О. Васюренко, К. Волохата, А. Герасимович, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, А. Мороз, В. Міщенко, І. Парасій-Вергуненко, Л. Примостка, П. Роуз, Д. Розенберг, М. Савлук, Н. Слав'янська, Шелудыко та інші. Також вагомий внесок у дослідження походження капіталу в різні періоди розвитку економіки здійснили зарубіжні провідні науковці, серед яких А. Сміт, П. Роуз, Дж. Сінкі та ін. Однак досі лишається невивченою проблема забезпечення достатності власного капіталу банку в умовах постійної кризи фінансово-економічного життя держави.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо пошуку пріоритетних шляхів нарощення обсягів капіталу та вдосконалення способів і методів підтримання рівня достатності власного капіталу для забезпечення динамічного функціонування банківської системи в умовах ринкового середовища.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі таких **завдань**:

- визначити поняття та особливості капіталу банку та ознайомитися з функціями та видами капіталу;
- проаналізувати нормативно правову базу щодо формування та регулювання капіталу банків України;
- провести оцінку фінансового стану банківської системи України;

- проаналізувати динаміку нормативів капіталу банківської системи України;
- провести оцінку показників використання капіталу банків України;
- ознайомитися з міжнародним досвідом формування капіталу банків та проаналізувати проблеми формування капіталу в умовах невизначеності;
- визначити напрями діяльності НБУ щодо удосконалення капіталізації банківської системи України.

Об'єктом дослідження є процес формування капіталу банків України.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти щодо формування капіталу банків в умовах значного рівня невизначеності операційного середовища.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи пізнання, як: теоретичне узагальнення, порівняння, групування та систематизація, системного аналізу, логічне узагальнення, а також графічний метод.

Інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі та нормативні акти, що визначають методичні основи і регламентують діяльність банків у сфері капіталу, офіційні матеріали Національного банку України, офіційна звітність банків України, публікації наукових видань.

Практична цінність висновків і рекомендацій можуть бути використані в банківській установі, метою яких є розроблення та обґрунтування заходів шляхом вдосконалення формування капіталу в банківській установі. Розроблені теоретичні та методичні положення можуть бути використані в роботі банківських установ при здійсненні ними планування банківської діяльності.

Апробація результатів дослідження. По темі кваліфікаційної роботи була прийнята участь у V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації» та опубліковані тези на тему «Оцінка достатності капіталу банківської системи України».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (62 найменування). Загальний обсяг роботи становить 67 сторінок. Основний зміст викладено на 60 сторінках. Робота містить 12 таблиці, 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади формування капіталу банку**» було досліджено, що оскільки банківська система є однією із найважливіших елементів економіки країни, і її стан є важливим показником фінансової стійкості та розвитку економіки країни в цілому, дослідження сучасного стану формування капіталу банків є досить актуальним для нашої країни.

Розглянувши різні погляди й думки вчених, можна зробити висновок, що власний капітал банку - це грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі діяльності банку для забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості протягом усього періоду його діяльності.

Законом визначено такі види банківського капіталу: статутний, приписний та регулятивний. Регулятивний капітал банку складається з основного та додаткового капіталу. Роль власного капіталу в діяльності банківської установи сповна розкривається через виконання ним своїх функцій. На основі аналітичного огляду ми визначили основні функції капіталу: операційну, захисну та регулюючу.

Передумовою ефективної діяльності банку виступає створення відповідної ресурсної бази, тобто сукупності грошових коштів, що надходять у розпорядження банку з різних джерел та використовуються ним для здійснення активних операцій. Первісну роль у цьому процесі відіграє формування власного капіталу банку.

Проаналізовано, що методика визначення капіталу банку і розрахунку його достатності в банківській системі України створюється з рекомендацій Базельського комітету;

Визначено 3 основні нормативи капіталу банківської установи: мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), норматив достатності основного капіталу (Н3). Дотримання кожного із нормативів є важливим завданням для забезпечення стабільної діяльності банків та як наслідок банківського сектору в цілому.

Проаналізовано, що вимоги щодо капіталу ґрунтуються на міжнародних стандартах регулювання діяльності банків, визначених Базельським комітетом, метою яких є підвищення фінансової стійкості як кожного окремого банку, так і банківського сектору загалом та здатності протистояти кризовим явищам.

Доведено, що введення більш жорсткого визначення капіталу, підвищення мінімальних вимог до нього, впровадження нових буферів капіталу дозволять банкам легше витримувати періоди економічного і фінансового стресу.

У другому розділі «**Аналіз показників капіталу банківської системи України**» доведено, що сучасна банківська система виступає одним із найважливіших організаційних механізмів фінансової системи, яка сприяє різносторонньому впливу на функціонування всіх економічних процесів у суспільстві, на життєдіяльність суспільства в цілому. Тому, доцільно вважати, що саме вона забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, забезпечуючи вільний рух капіталу, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, а також реалізацію інших функцій та завдань.

Для банку формування ресурсів є невід'ємною частиною його операційної діяльності, адже від якості сформованих ресурсів залежить

прибуток банку, його імідж, оперативне задоволення потреб на ті чи інші продукти банку, перелік нормативів та інших показників, рівень ділової активності.

Аналіз сучасного стану розвитку банківської системи і формування капіталу банків є досить актуальним для нашої країни і дає можливість виокремити проблеми, що стримують її розвиток, оскільки стан банківської системи є важливим показником фінансової стійкості та розвитку економіки країни в цілому.

Визначено, що головними індикаторами, які свідчать про ефективність системи корпоративного управління в банках виступають показники прибутковості та рентабельності діяльності.

Розглянувши різні погляди й думки вчених, можна зробити висновок, що достатність капіталу — це здатність банку захистити інтереси своїх кредиторів та власників від незапланованих збитків, розмір яких залежить від обсягу ризиків, що виникають у результаті виконання банком активних операцій. З метою регулювання банківської діяльності для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому Національний банк України встановив економічні нормативи діяльності банків, що є обов'язковими до виконання всіма банками.

В сучасних умовах економіки через постійну диверсифікацію ризиків для вітчизняного банківського сектору головним завданням є постійне вдосконалення та розробка нових методів аналізу цих ризиків з їх подальшим застосуванням при визначенні рівня адекватності власного капіталу. Для успішного виконання цього завдання необхідною умовою стає координація зусиль як наглядових органів, так і банків, рейтингових агентств, науковців та практиків, які зацікавлені у розробці досконалого способу розрахунку показника достатності власного капіталу банку.

У третьому розділі **«Напрями підвищення капіталізації банківської системи України»** проведений аналіз зарубіжного досвіду засвідчив, що низка потрясінь у зв'язку з кризами вимагає поновлення і пошуку нового способу регулювання банківського капіталу з метою досягнення фінансової стійкості та економічної стабільності. Одним з останніх напрямків в галузі регулювання банківського капіталу стало впровадження міжнародних стандартів банківського нагляду, рекомендованих Базельським комітетом з банківського нагляду, які трансформувалися, починаючи від Базель I, Базель II, Базель III до Базель IV.

Визначено, що Базельський комітет з банківського нагляду прийняв рішення вводити мінімальні рівні поетапно протягом п'яти років.

Доведено, що перший Базельський договір мав три основні цілі: забезпечити, щоб банки мали достатній капітал для покриття своїх ризиків; вирівняти конкурентні умови між міжнародними банками; сприяти порівнянню позицій капіталу банків.

Обґрунтовано, що Базель II дозволив досвідченим банкам розробити внутрішні моделі оцінки ризиків для розрахунку необхідного обсягу капіталу

для їх покриття, тим самим розв'язати проблему Базеля I, застосовуючи арбітраж регулятивного капіталу.

Визначено, що відповідно до Базель III найбільш важливою вимогою є достатність капіталу, яка залежить від обсягу активів, зважених на ризик. В цілому слід відмітити, що остаточна форма нововведень Базель IV може бути змінена, в умовах карантинних обмежень викликаних «COVID 19», і не буде дієвою, поки не буде зважено використовуватися глобальними регулюючими та наглядовими органами. Проаналізовано, що підвищення рівня капіталізації і ліквідності банківських установ є одним із головних завдань організації надійного нагляду за банківською системою з боку Національного банку.

Національним банком України визначено план впровадження нових регуляторних вимог до 2024 року.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня бакалавра наведено теоретичне узагальнення і вирішення завдань, які полягають у визначенні теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення регулювання і формування капіталу банківської системи України.

За результатами виконаної кваліфікаційної роботи зроблено такі висновки:

1. На основі аналізу теоретичних напрацювань розглянуто сутність поняття «капітал банку», проаналізовано його функції та ряд класифікацій банківського капіталу.

2. Визначено нормативно-правову базу, яка регламентує формування капіталу в процесі діяльності банку. Проаналізовано, що вимоги щодо капіталу ґрунтуються на міжнародних стандартах регулювання діяльності банків, визначених Базельським комітетом, метою яких є підвищення фінансової стійкості як кожного окремого банку, так і банківського сектору загалом та здатності протистояти кризовим явищам.

3. Доведено, що сучасна банківська система виступає одним із найважливіших організаційних механізмів фінансової системи, яка сприяє різносторонньому впливу на функціонування всіх економічних процесів у суспільстві, на життєдіяльність суспільства в цілому. Тому, доцільно вважати, що саме вона забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, забезпечуючи вільний рух капіталу, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, а також реалізацію інших функцій та завдань. Аналіз сучасного стану розвитку банківської системи і формування капіталу банків є досить актуальним для нашої країни і дає можливість виокремити проблеми, що стримують її розвиток, оскільки стан банківської системи є важливим показником фінансової стійкості та розвитку економіки країни в цілому.

4. Проведено оцінку достатності капіталу банківської системи України і, розглянувши різні погляди й думки вчених визначено, що достатність

капіталу — це здатність банку захистити інтереси своїх кредиторів та власників від незапланованих збитків, розмір яких залежить від обсягу ризиків, що виникають у результаті виконання банком активних операцій. З метою регулювання банківської діяльності для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому Національний банк України встановив економічні нормативи діяльності банків, що є обов'язковими до виконання всіма банками. Визначено динаміку достатності капіталу, яка свідчить, що при встановленому мінімальному значенні нормативу Н2 у 10 %, у 2016 р. банківська система мала достатність капіталу на рівні 12 %, що перевищує норматив, проте з високою долею впевненості можна зазначити, що такого обсягу недостатньо для покриття всіх можливих втрат, пов'язаних і наданими кредитами у період світової фінансово-економічної кризи. Показник достатності регулятивного капіталу по банківській системі виконується та має тенденцію до збільшення. Так, станом на 01.01.2021 року його рівень склав 21,98%.

5. Проведено оцінку показників використання капіталу банківської системи України. Визначено, що показником економічної ефективності, який відображає рівень ефективності використання ресурсів і капіталу банку є рентабельність, а також основними показниками, що характеризують рентабельність банківської діяльності, є ROA, ROE. Проаналізовано, що, незважаючи на динамічний розвиток банківської системи, рівень її інвестиційної активності, рентабельності та капіталізації залишається низьким. До того ж недостатній рівень капіталізації загрожує стабільності банківської системи і не відповідає потребам економічного зростання. У цих умовах важливим завданням державного регулювання та управління банківською діяльністю є підвищення стійкості та надійності функціонування банківської системи шляхом забезпечення достатньої капіталізації.

6. Проаналізовано міжнародний досвід формування капіталу банків, а саме визначено, що низка потрясінь у зв'язку з кризами вимагає поновлення і пошуку нового способу регулювання банківського капіталу з метою досягнення фінансової стійкості та економічної стабільності. Одним з останніх напрямків в галузі регулювання банківського капіталу стало впровадження міжнародних стандартів банківського нагляду, рекомендованих Базельським комітетом з банківського нагляду, які трансформувалися, починаючи від Базель I, Базель II, Базель III, Базель 3.5 до Базель IV. Визначено одне із головних тверджень міжнародних стандартів, яке полягає в тому, що всі банки повинні мати достатній капітал для покриття всіх суттєвих ризиків, щодо яких вразливий їхній бізнес. Саме вимоги Базельського комітету з питань банківського нагляду забезпечують більш тісний зв'язок між вимогами до капіталу і ризиками, що притаманні банкам у процесі їх діяльності.

7. Визначено напрями діяльності НБУ щодо удосконалення капіталізації банківської системи України. Проаналізовано, що підвищення рівня капіталізації і ліквідності банківських установ є одним із головних

завдань організації надійного нагляду за банківською системою з боку Національного банку України та забезпечення необхідних обсягів регулятивного капіталу з урахуванням системи фінансових і операційних ризиків. Таким чином, у найближчі чотири роки передбачено введення таких вимог: запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR); визначення строків активації буфера консервації капіталу та буфера системної важливості; початок імплементації вимог щодо запровадження процесів ICAAP/ILAAP (оцінка достатності внутрішнього капіталу та внутрішньої ліквідності); приведення структури капіталу банків у відповідність до міжнародних стандартів. Будуть запроваджені: трирівнева структура капіталу (основний капітал 1 рівня, додатковий капітал 1 рівня та капітал 2 рівня), нові вимоги до складових капіталу та порядку вирахувань із капіталу. Також, Національний банк України може підвищити індивідуальні нормативи достатності капіталу для кожного окремого банку, якщо виконання мінімальних загальних вимог до достатності капіталу не гарантуватиме його фінансової стійкості.